Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
YVES BOT
esitatud 29. novembril 2011 [1]

Kohtuasi C-406/10

SAS Institute Inc.
versus
World Programming Ltd

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Ühendkuningriik))

Intellektuaalomand — Direktiiv 91/250/EMÜ — Direktiiv 2001/29/EÜ — Arvutiprogrammide õiguskaitse — Selliste erinevate programmide loomine, mis teise arvutiprogrammi lähtekoodile juurdepääsu omamata kordavad kõnealuse programmi funktsioone

1. Eelotsusetaotlusega palutakse Euroopa Kohtul täpsustada arvutiprogrammidele direktiivi 91/250/EMÜ [2] alusel autorikaitsega antud õiguskaitse ulatust ning teostele direktiiviga 2001/29/EÜ [3] antud õiguskaitse ulatust.

2. High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Ühendkuningriik) küsib eelkõige sisuliselt seda, kas teatava arvutiprogrammi funktsioonid ja programmeerimiskeel on kaitstud autoriõigusega direktiivi 91/250 artikli 1 lõike 2 alusel. Nimetatud säte näeb ette, et kõnealust kaitset kohaldatakse arvutiprogrammide kõigi avaldumisvormide suhtes, ning selles meenutatakse, et arvutiprogrammi kõigi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted ei ole direktiivi alusel kaitstud.

3. Lisaks palutakse Euroopa Kohtul otsustada, kas direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 ja artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et luba ei ole vaja saada selleks, et litsentsi omanik võiks teatavat koodi reprodutseerida või tõlkida andmefailide vormingute koodi vormi selleks, et ta võiks oma arvutiprogrammi kirjutada selles vormingus faile lugevat ja kirjutavat lähtekoodi.

4. Veel palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul täpsustada, milline ulatus on arvutiprogrammi autori ainuõigustest tehtaval erandil, mis on sätestatud kõnealuse direktiivi artikli 5 lõikes 3, kus on märgitud, et isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat, on õigus ilma õigusevaldaja loata jälgida, uurida ja katsetada programmi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted, kui ta teeb seda selliste programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingute käigus, mille teostamise õigus tal on.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — Nõukogu 14. mai 1991. aasta direktiiv arvutiprogrammide õiguskaitse kohta (EÜT L 122, lk 42; ELT eriväljaanne 17/01, lk 114).

3 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230).

5. Lõpuks palutakse Euroopa Kohtul veel analüüsida, milline ulatus on kaitsel, mis on ette nähtud direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a, kus on sätestatud autori ainuõigus lubada või keelata oma teose otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult. Täpsemalt seisneb küsimus selles, kas arvutiprogrammis või käsiraamatus teatavate teise arvutiprogrammi käsiraamatus kirjeldatud aspektide reprodutseerimine kujutab endast kõnealuse sätte alusel viimati nimetatud käsiraamatu autoriõiguse rikkumist.

6. Käesolevas ettepanekus selgitan põhjuseid, miks ma arvan, et direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et teatava arvutiprogrammi funktsioone ja programmeerimiskeelt kui selliseid ei kaitse autoriõigus. Siseriikliku kohtu ülesanne seevastu on kontrollida, kas neid funktsioone oma arvutiprogrammis reprodutseerides on asjaomase programmi autor reprodutseerinud algsest programmist olulist osa, mis on selle autori intellektuaalse loomingu väljendus.

7. Lisaks teen Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada, et direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 ja artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et luba ei ole vaja, kui litsentsi omanik reprodutseerib teatavat koodi või tõlgib andmefailide vormingute koodi vormi selleks, et ta võiks oma arvutiprogrammi kirjutada selles vormingus faile lugevat ja kirjutavat lähtekoodi, tingimusel, et selline toiming on absoluutselt vajalik eri programmide elementide koostalitusvõimeks vajaliku teabe saamiseks. Kõnealuse toimingu tulemusel ei tohi litsentsi omanikul tekkida võimalust kopeerida arvutiprogrammi koodi oma programmi ning seda peab kontrollima siseriiklik kohus.

8. Seejärel esitan põhjused, miks ma arvan, et kõnealuse direktiivi artikli 5 lõiget 3 koostoimes artikli 4 punktide a ja b ja artikli 5 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et väljend „[arvuti]programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingu[d], mille teostamise õigus [isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat,] on" tähistab toiminguid, milleks kõnealune isik on saanud õigusevaldajalt loa ning programmi otstarbekohaseks kasutamiseks vajalikke laadimise ja käivitamise toiminguid. Kõnealuse sätte kohaselt teostatud programmi töötamise jälgimine, uurimine või katsetamine ei tohi võimaldada arvutiprogrammi koopia kasutamise õigust omavale isikule juurdepääsu autoriõigusega kaitstud teabele, näiteks lähte- ja objektkoodile.

9. Lõpuks teen Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammis või käsiraamatus teatavate teise arvutiprogrammi käsiraamatus kirjeldatud aspektide reprodutseerimine võib endast kujutada viimati nimetatud käsiraamatu autoriõiguse rikkumist, juhul kui – ning seda peab kontrollima siseriiklik kohus – selliselt reprodutseeritud aspektid on käsiraamatu autori intellektuaalse loomingu väljendus.

I. Õiguslik raamistik

A. *Liidu õigus*

1. Direktiiv 91/250

10. Direktiivi 91/250 eesmärk on ühtlustada liikmesriikide õigusaktid arvutiprogrammide õiguskaitse valdkonnas, kehtestades kaitse minimaalse taseme.[4]

11. Kõnealuse direktiivi põhjenduse 8 kohaselt ei tohiks kriteeriumid, mille põhjal otsustatakse, kas arvutiprogramm on algupärane töö, sisaldada programmi kvaliteetseid või esteetilisi omadusi hindavaid katseid.

4 — Vt kõnealuse direktiivi põhjendused 1, 4 ja 5.

12. Direktiivi 91/250 põhjenduses 13 on märgitud, et kahtluste vältimiseks tuleb selgitada, et kaitstud on ainult arvutiprogrammile antud kuju ning kõnealuse direktiivi kohase autoriõigusega ei ole kaitstud programmi elementide, sealhulgas selle liideste aluseks olevad ideed ja põhimõtted. Vastavalt sellisele autoriõiguse põhimõttele ei ole loogika, algoritmide ja programmeerimiskeele aluseks olevad ideed ja põhimõtted kõnealuse direktiivi alusel kaitstud. [5]

13. Direktiivi artikkel 1 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Vastavalt käesoleva direktiivi sätetele kaitsevad liikmesriigid arvutiprogramme autoriõigusega kui kirjandusteoseid Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni tähenduses. Käesoleva direktiivi kohaldamisel hõlmab termin „arvutiprogrammid" nende väljatöötamisele eelnevaid materjale.

2. Käesoleva direktiivi kohast kaitset kohaldatakse arvutiprogrammi kõigi avaldumisvormide suhtes. Arvutiprogrammi kõigi elementide, sealhulgas selle liideste aluseks olevad ideed ja põhimõtted ei ole kaitstud autoriõigusega käesoleva direktiivi alusel.

3. Arvutiprogramm on kaitstud, kui see on algupärane selles mõttes, et tegemist on autori enda intellektuaalse loominguga. Kaitse kohaldamise otsuse tegemisel ei kohaldata muid kriteeriume."

14. Direktiivi artiklis 4 on sätestatud:

„Arvestades artiklite 5 ja 6 sätteid, hõlmavad õiguste omaniku ainuõigused artikli 2 tähenduses õigust teostada või keelata järgmisi toiminguid:

a) arvutiprogrammi osaline või täielik ajutine või alaline reprodutseerimine mis tahes vahendite abil ja mis tahes vormis. Kui selline reprodutseerimine on vajalik arvutiprogrammi laadimiseks, kuvamiseks, käivitamiseks, edastamiseks või salvestamiseks, on nendeks toiminguteks vaja õiguste omaniku luba;

b) arvutiprogrammide tõlkimine, kohandamine, korrastamine või muul moel muutmine ja nende toimingute tulemuste reprodutseerimine, ilma et see piiraks programmi muutva isiku õigusi;

c) algupärase arvutiprogrammi või selle koopiate igasugune avalik levitamine, sealhulgas laenutamine. Programmi koopia esmamüük ühenduses õiguse valdaja poolt või tema nõusolekul ammendab kõnealuse koopia levitamisõiguse ühenduses, välja arvatud õiguse kontrollida programmi või selle koopia edasist laenutamist."

15. Direktiivi 91/250 artikkel 5 näeb ette järgmist:

„1. Konkreetsete lepingutingimuste puudumisel ei ole artikli 4 punktides a ja b osutatud toiminguteks vaja õiguste omaniku luba, kui sellised toimingud on vajalikud selleks, et arvutiprogrammi õiguspäraselt omandanud isik saaks seda vastavalt tema otstarbele kasutada, kaasa arvatud selle vigade parandamiseks.

2. Arvutiprogrammi kasutamise õigust omavat isikut ei tohi lepinguga takistada tagavarakoopiat tegemast, kui see on vajalik kõnealuse programmi kasutamiseks.

3. Isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat, on õigus ilma õiguste omaniku loata jälgida, uurida ja katsetada programmi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted, kui ta teeb seda selliste programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingute käigus, mille teostamise õigus tal on."

5 — Vt direktiivi 91/250 põhjendus 14.

16. Kõnealuse direktiivi artikkel 6 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Õiguste omaniku luba ei nõuta, kui koodi reprodutseerimine ja selle vormi tõlkimine artikli 4 punktide a ja b tähenduses on vältimatu, et saada teavet, mis on vajalik sõltumatult loodud programmi ja teiste programmide koostalitusvõime saavutamiseks eeldusel, et täidetud on järgmised tingimused:

a) neid toiminguid teostab litsentsi omanik või mõni muu isik, kellel on õigus kasutada programmi koopiat, või seda teeb nende nimel vastavat luba omav isik;

b) koostalitusvõime saavutamiseks vajalik teave ei olnud punktis a nimetatud isikutele varem vabalt kättesaadav

ja

c) selliste toimingute puhul piirdutakse selliste algupärase programmi osadega, mis on koostalitusvõime saavutamiseks vajalikud.

2. Lõike 1 sätete kohaldamisel saadud teavet ei või nimetatud sätete kohaselt:

a) kasutada muul otstarbel, kui sõltumatult loodud arvutiprogrammi koostalitusvõime saavutamiseks;

[…]

3. Vastavalt Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni sätetele ei või käesoleva artikli sätteid tõlgendada viisil, mis võimaldaks seda kohaldada nii, et see kahjustaks põhjendamatult õiguste omaniku õigustatud huve või oleks vastuolus arvutiprogrammi tavapärase kasutamisega.”

17. Lisaks on direktiivi 91/250 artikli 9 lõike 1 teise lause alusel õigustühised kõik lepingutingimused, mis on vastuolus direktiivi artikli 6 sätetega või direktiivi artikli 5 lõigetes 2 ja 3 sätestatud eranditega.

2. Direktiiv 2001/29

18. Direktiiv 2001/29 käsitleb autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste õiguskaitset siseturu piires, rõhutades eelkõige infoühiskonna aspekti. [6]

19. Seda direktiivi kohaldatakse ilma, et see piiraks vastavate olemasolevate õigusnormide kohaldamist, mis käsitlevad eelkõige arvutiprogrammide õiguskaitset. [7]

20. Kõnealuse direktiivi artikli 2 punkti a kohaselt näevad liikmesriigid ette, et autoritel on oma teoste osas ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult.

6 — Vt kõnealuse direktiivi artikli 1 lõige 1.

7 — Vt direktiivi 2001/29 artikli 1 lõike 2 punkt a.

B. *Siseriiklik õigus*

21. Direktiivid 91/250 ja 2001/29 võeti siseriiklikku õiguskorda üle Copyright, Designs and Patents Act 1988-ga (1988. aasta autoriõiguse, tehniliste lahenduste ja patendiseadus), mida on muudetud Copyright (Computer Programs) Regulations 1992-ga (1992. aasta autoriõiguse (arvutiprogrammid) määrused) ja Copyright and Related Rights Regulations 2003-ga (2003. aasta autoriõiguse ja sellega seotud õiguste määrused) (edaspidi „1988. aasta seadus").

22. 1988. aasta seaduse artikli 1 lõike 1 punktis a on sätestatud, et autoriõigus on omandiõigus, mis tekib originaalsetele kirjandus-, draama-, muusika- või kunstiteostele. Kõnealuse seaduse artikli 3 lõike 1 punktide a–d kohaselt on kirjandusteos mis tahes teos, välja arvatud draama- või muusikateos, mis on kirjutatud või mida on räägitud või lauldud; eelkõige tabel või kompilatsioon, mis ei ole andmebaas, arvutiprogramm, arvutiprogrammi väljatöötamisele eelnevad materjalid ja andmebaas.

23. Kõnealuse seaduse artikli 16 lõike 1 punktis a on sätestatud, et teose autoriõiguse valdajal on ainuõigus teost kopeerida.

24. 1988. aasta seaduse artikli 16 lõike 3 punktide a ja b kohaselt kehtib teose autoriõigusega ette nähtud toimingute piirang tervikteosele või selle mis tahes olulisele osale kas otseselt või kaudselt.

25. Kõnealuse seaduse artikli 17 lõike 2 kohaselt tähendab kirjandus-, draama-, muusika- või kunstiteose kopeerimine teose reprodutseerimist mis tahes materiaalses vormis. See hõlmab teose elektroonilist talletamist mis tahes kandjal.

26. Seevastu 1988. aasta seaduse artikli 50BA lõikes 1 on sätestatud, et tegemist ei ole autoriõiguse rikkumisega, kui arvutiprogrammi koopia õiguspärane kasutaja jälgib, uurib või katsetab arvutiprogrammi toimimist eesmärgiga selgitada välja programmi mõne elemendi aluseks olnud ideed ja põhimõtted juhul, kui ta teeb seda programmi laadimise, esitamise, käitamise, ülekandmise või talletamise käigus, mille tegemiseks on tal õigus. Kõnealuse seaduse artikli 50BA lõikes 2 on täpsustatud, et kui toiming on lõike 1 alusel lubatud, ei oma tähtsust, kas lepingus on säte või tingimus, mille eesmärk on selle toimingu keelamine või piiramine

II. Asjaolud ja menetlus põhikohtuasjas

27. SAS Institute Inc. (edaspidi „SAS Institute") arendas SAS-i nime all tuntud analüütilist tarkvara (edaspidi „SAS System"). SAS System on integreeritud programmide kogum, mille abil saavad kasutajad teostada andmetöötlust ja analüüsi nõudvaid ülesandeid, eelkõige andmete statistilist analüüsi. SAS Systemi tuumikkomponent on Base SAS. See võimaldab kasutajatel kirjutada ja kasutada rakendusprogramme andmete muutmiseks. Selliseid rakendusi kirjutatakse programmeerimiskeeles, mida tuntakse SAS keelena.

28. Base SAS-i funktsioone võib laiendada, kasutades lisakomponente. Põhikohtuasjas on erilise tähelepanu all kolm sellist komponenti. Need on SAS/ACCESS, SAS/GRAPH ja SAS/STAT (edaspidi koos Base SAS-iga „SAS-i komponendid").

29. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et enne käesoleva vaidluse aluseks olnud sündmusi ei olnud SAS Institute'i klientidel olemasolevate SAS keelel põhinevate rakendusprogrammide kasutamiseks ja uute loomiseks muud valikut, kui jätkata vajalike SAS-i komponentide litsentsi omandamist. Klient, kes soovis üle minna teise arendaja tarkvarale, pidi oma olemasolevad rakendusprogrammid teise keelde ümber kirjutama, ning see nõuab märkimisväärset investeeringut.

30. Seetõttu tuli World Programming Limited'il (edaspidi „WPL") mõte luua alternatiivne arvutiprogramm World Programming System (edaspidi „WPS"), millega on võimalik kasutada SAS keeles kirjutatud rakendusprogramme.

31. WPL ei varja, et tema eesmärk oli jäljendada SAS-i komponentide funktsioone nii palju kui võimalik. Näiteks tagas ta samade sisendite [8] kasutamisel samad väljundid. [9] WPL soovis, et tema klientide rakendusprogrammid töötaksid nii WPS-i kui ka SAS-i komponentide kasutamisel ühtemoodi.

32. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et ei saa järeldada, et seda tehes olnuks WPL-il juurdepääs SAS-i komponentide lähtekoodile, [10] et ta kopeeris selle koodi mis tahes teksti või et ta kopeeris kõnealuse koodi mis tahes tehnilist lahendust.

33. SAS Institute esitas Ühendkuningriigi kohtule hagi, milles palus tuvastada, et WPL-i tegevus kujutab endast tema arvutiprogrammide autoriõiguste rikkumist. Vastavalt kõnealuse kohtu kahele varasemale otsusele ei ole tegemist arvutiprogrammi lähtekoodi autoriõiguse rikkumisega, kui autoriõiguse omaniku konkurent uurib programmi toimimist ja seejärel kirjutab ise programmi selle funktsioonide jäljendamiseks.

34. SAS Institute ei olnud selle lähenemisviisiga nõus ning esitas nimetatud otsuste peale eelotsusetaotluse esitanud kohtule kaebuse. Peamiselt heidab ta WPL-ile ette seda, et:

— WPL on WPS-i loomisel kopeerinud SAS Institute'i koostatud SAS Systemi käsiraamatuid (edaspidi „SAS-i käsiraamatud") ning seega rikkunud SAS-i käsiraamatute autoriõigust;

— seda tehes on WPL kaudselt kopeerinud arvutiprogramme, mis sisaldavad SAS-i komponente ning seega rikkunud SAS-i komponentide autoriõigust;

— WPL on kasutanud SAS Systemi versiooni nimetusega „Learning Edition" vastuolus selle litsentsides sisalduvate tingimustega, rikkudes seega nii nendega võetud kohustusi kui ka kõnealuse versiooni autoriõigust, ning

— WPL on rikkunud oma käsiraamatu (edaspidi „WPS-i käsiraamat") koostamisel SAS-i käsiraamatute autoriõigust.

III. Eelotsuse küsimused

35. Kuna High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division ei olnud kindel, kuidas tõlgendada liidu õiguse sätteid, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kui arvutiprogramm (edaspidi „esimene programm") on kirjandusteosena kaitstud autoriõigusega, siis kas [direktiivi 91/250] artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et autoriõiguse omaniku konkurent, kellel puudub juurdepääs esimese programmi lähtekoodile nii otse kui ka näiteks selliste menetluste kaudu nagu objektkoodi dekompileerimine, ei riku esimese programmi autoriõigust, luues teise programmi (edaspidi „teine programm"), milles korratakse esimese programmi funktsioone?

8 — Sisendid on andmed, mida sisestavad kasutajad.

9 — Väljundid saadakse sisendite töötlemisel arvutiprogrammiga.

10 — Arvutiprogrammi aluseks on lähtekood, mille kirjutab programmeerija. See kood koosneb inimesele arusaadavatest sõnadest. Masin aga seda koodi täita ei saa. Selleks et masin saaks koodi täita, tuleb see teisendada ehk tõlkida masinakeelde kahendsüsteemis, mis koosneb tavaliselt numbritest 0 ja 1. Seda nimetataksegi objektkoodiks.

2. Kas mõni alljärgnev tegur mõjutab vastust 1. küsimusele:

   a) esimese programmi funktsionaalsuse laad ja/või ulatus;

   b) esimese programmi autori poolt esimese programmi funktsionaalsuse väljatöötamisel rakendatud oskuste, otsuste ja töö laad ja/või ulatus;

   c) teises programmis reprodutseeritud esimese programmi funktsionaalsuse üksikasjalikkuse tase;

   d) kas teise programmi lähtekoodis on reprodutseeritud esimese programmi lähtekood suuremal määral, kui on rangelt vajalik selleks, et saavutada sama funktsionaalsus kui esimeses programmis?

3. Kui esimene programm tõlgendab ja täidab rakendusprogramme, mille on kirjutanud esimese programmi kasutajad esimese programmi autori väljatöötatud programmeerimiskeeles, mis sisaldab esimese programmi autori loodud või valitud märksõnu ja tema väljatöötatud süntaksit, siis kas [direktiivi 91/250] artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et kui teine programm on kirjutatud selliste rakendusprogrammide tõlgendamiseks ja täitmiseks, kasutades samu märksõnu ja sama süntaksit, siis ei rikuta sellega esimese programmi autoriõigust?

4. Kui esimene programm suudab lugeda või kirjutada kindla vorminguga andmefaile, millise on välja töötanud esimese programmi autor, siis kas [direktiivi 91/250] artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et kui teine programm on koostatud samas vormingus andmefailide lugemiseks ja kirjutamiseks, siis ei rikuta sellega esimese programmi autoriõigust?

5. Kas 1., 3. ja 4. küsimuse vastust mõjutab see, kas teise programmi autor lõi teise programmi:

   a) jälgides, uurides ja katsetades esimese programmi funktsioneerimist või

   b) lugedes esimese programmi autori koostatud ja avaldatud käsiraamatut, milles kirjeldatakse esimese programmi funktsioone (edaspidi „käsiraamat”), või

   c) nii a kui b?

6. Kui isikul on litsentsi alusel õigus kasutada esimese programmi koopiat, siis kas [direktiivi 91/250] artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et litsentsisaajal on õigus ilma autoriõiguse omaniku loata programmi laadida, käivitada ja salvestada, et jälgida, katsetada või uurida esimese programmi funktsioneerimist, et teha kindlaks programmi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted, juhul kui litsentsisaajal on litsentsi alusel lubatud esimest programmi laadida, käivitada ja salvestada, kui ta kasutab seda programmi teatavaks litsentsiga lubatud tegevuseks, kuid esimese programmi jälgimiseks, uurimiseks või katsetamiseks tehtud toimingud ei jää litsentsiga lubatud tegevuste raamesse?

7. Kas [direktiiv 91/250] artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et esimese programmi funktsioneerimise jälgimise, katsetamise või uurimise eesmärgiks tuleb pidada esimese programmi elementide aluseks olevate ideede ja põhimõtete kindlaksmääramist, kui nimetatud toiminguid tehakse selleks, et:

   a) teha kindlaks esimese programmi toimimise viis, eeskätt käsiraamatus mitte kirjeldatud üksikasjad, selleks et kirjutada […] 1. küsimuses osutatud viisil teine programm;

   b) teha kindlaks, kuidas esimene programm tõlgendab ja täidab selles programmeerimiskeeles kirjutatud lauseid, mida see tõlgendab ja täidab (vt 3. küsimus […]);

c) teha kindlaks andmefailide vormingud, mida esimene programm loeb või kirjutab (vt 4. küsimus […]);

d) võrrelda teise programmi jõudlust esimese programmi jõudlusega, et uurida nende jõudluses esinevate erinevuste põhjuseid ning parandada teise programmi jõudlust;

e) katsetada paralleelselt esimest ja teist programmi, et võrrelda teise programmi väljatöötamise käigus nende kahe programmi väljundeid, eelkõige käivitades nii esimeses kui ka teises programmis samu testiskripte;

f) teha kindlaks esimese programmi koostatud logifaili väljund, et saavutada samasugune või sarnase esitlusega logifail;

g) esimene programm väljastaks andmeid (täpsemalt [Ameerika] Ühendriikide osariikide suunakoodide korrelatsiooniandmeid), et teha kindlaks, kas need vastavad kõnealuseid andmeid sisaldavatele ametlikele andmebaasidele, ning juhul kui see ei ole nii, siis programmeerida teine programm sellisel viisil, et samade sisendandmete puhul reageeriks see samamoodi kui esimene programm.

8. Kui käsiraamat on kirjandusteosena kaitstud autoriõigusega, siis kas [direktiivi 2001/29] artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et teise programmi autor rikub käsiraamatu autoriõigust, kui ta reprodutseerib või olulises osas reprodutseerib teises programmis mõne järgmise käsiraamatus kirjeldatud aspekti:

a) esimeses programmis kasutatud statistiliste toimingute valikud;

b) käsiraamatus nende toimingute kirjeldamiseks kasutatud matemaatilised valemid;

c) konkreetsed käsud või käskude kombinatsioonid, millega kõnealused toimingud aktiveeritakse;

d) suvandid, mille esimese programmi autor on eri käskude puhul ette näinud;

e) märksõnad ja süntaks, mille esimene programm ära tunneb;

f) vaikevalikud, mida esimese programmi autor otsustas kasutada juhul, kui kasutaja ei täpsusta teatavat käsku või suvandit;

g) iteratsioonide arv, mida esimene programm teostab teatavatel asjaoludel?

9. Kas [direktiivi 2001/29] artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et teise programmi autor rikub käsiraamatu autoriõigust, kui ta teist programmi kirjeldavas käsiraamatus reprodutseerib või olulises osas reprodutseerib märksõnad ja süntaksi, mille esimene programm ära tunneb?"

IV. Kohtujuristi analüüs

36. Minu arvates saab High Court of Justice (England ja Wales), Chancery Division'i esitatud küsimusi käsitleda järgmiselt.

37. Esiteks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus esimese kolme küsimusega sisuliselt teada, kas direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammi funktsioonid ja programmeerimiskeel on selle programmi väljendus ning on seega kaitstud kõnealuse direktiiviga sätestatud autorikaitsega.

38. Teiseks, nagu ma aru saan, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus neljanda küsimusega teada, kas kõnealuse direktiivi artikli 1 lõiget 2 ja artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et luba ei ole vaja, kui litsentsi omanik reprodutseerib teatavat koodi või tõlgib andmefailide vormingute koodi vormi selleks, et ta võiks oma arvutiprogrammi kirjutada selles vormingus faile lugevat ja kirjutavat lähtekoodi.

39. Kolmandaks palub eelotsusetaotluse esitanud kohus viienda, kuuenda ja seitsmenda küsimusega Euroopa Kohtul sisuliselt täpsustada selle direktiivi artikli 5 lõikes 3 sätestatud autoriõiguste valdaja loa nõudest tehtava erandi ulatust. Eelkõige soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas väljend „programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingu[d], mille teostamise õigus [...] on [isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat]" hõlmab üksnes selliseid toiminguid, mille teostamise õigus on arvutiprogrammi kasutamise litsentsi omanikul kõnealuse litsentsi alusel ja kas nimetatud toimingute teostamise eesmärk mõjutab kõnealuse litsentsi omaniku võimalust sellele erandile tugineda.

40. Lõpuks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus kaheksanda ja üheksanda küsimusega sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammis või käsiraamatus teatavate teise arvutiprogrammi käsiraamatus kirjeldatud aspektide reprodutseerimine kujutab endast viimati nimetatud käsiraamatu autoriõiguse rikkumist.

A. *Arvutiprogrammi funktsioonide ja programmeerimiskeele kaitse direktiiv 91/250 artikli 1 lõike 2 alusel*

41. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult oma küsimustega tegelikult, milline on direktiiviga 91/250 antud kaitse ulatus. Küsimus seisneb käesoleval juhul eelkõige selles, kas teatava arvutiprogrammi funktsioonid,[11] programmeerimiskeel ja andmefailide vormingud kujutavad endast selle programmi väljendust ning on seetõttu kõnealuse direktiivi alusel kaitstud autoriõigusega.

42. Meenutagem, et direktiivi 91/250 artikli 1 lõikes 1 on sätestatud, et liikmesriigid kaitsevad arvutiprogramme autoriõigusega kui kirjandusteoseid. Autoriõiguse kaitset kohaldatakse arvutiprogrammi kõigi avaldumisvormide suhtes, kuid mitte arvutiprogrammi elementide aluseks olevate ideede ja põhimõtete suhtes.[12] Kõnealuse direktiivi põhjenduses 14 on samuti täpsustatud, et vastavalt sellisele autoriõiguse põhimõttele ei ole loogika, algoritmide ja programmeerimiskeele aluseks olevad ideed ja põhimõtted kõnealuse direktiivi alusel kaitstud.

43. Sama põhimõte esineb ka rahvusvahelistes õigusaktides. Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) autoriõiguse lepingu[13] artiklis 2 on sätestatud, et autoriõiguse kaitse laieneb väljendustele ja mitte ideedele, menetlustele, töömeetoditele või matemaatilistele mõistetele kui sellistele.

44. Seda seetõttu, et teose originaalsus, mis on aluseks õiguskaitsele, ei peitu mitte idees, mis on oma liikumises vaba, vaid selle väljenduses.

45. Arvutiprogrammide puhul ei täpsustata direktiivis 91/250 mõistet „arvutiprogrammi kõi[k] avaldumisvormid[...]".

11 — Näib, et eelotsusetaotluse esitanud kohus kasutab eelotsuse küsimustes ja eelotsusetaotluses samas tähenduses sõnu „funktsioon" ja „funktsionaalsus" [originaalis *function* ja *functionality*]. Selguse huvides kasutan käesolevas ettepanekus üksnes mõistet „funktsioon(id)".

12 — Vt direktiivi 91/250 artikli 1 lõige 2.

13 — Leping võeti vastu Genfis 20. detsembri 1996 ning kiideti ühenduse nimel heaks nõukogu 16. märtsi 2000. aasta otsusega 2000/278/EÜ (EÜT L 89, lk 6, ELT eriväljaanne 11/33, lk 208).

46. Määratluse puudumine on liidu seadusandja selgelt väljendatud tahte tulemus. Euroopa Komisjon täpsustab direktiivi ettepanekus,[14] et „eksperdid väitsid, et programmi kui niisuguse mis tahes määratlus direktiivis aegub paratamatult, kui tehnoloogia areng muudab nende programmide laadi, mida me praegu tunneme" [mitteametlik tõlge].[15]

47. Liidu seadusandja märkis siiski, et loomingulisuse, oskuste ja leidlikkuse elemendid väljenduvad selles, kuidas programm on välja töötatud. Programmeerija määrab kindlaks ülesanded, mida arvutiprogramm peab täitma, ning analüüsib seejärel võimalusi, kuidas neid tulemusi saavutada. Nagu raamatu autor, nii otsustab ka arvutiprogrammi autor, milliseid etappe läbida ning igal etapil kasutatud väljendusviis annab arvutiprogrammile konkreetsed kiiruse, tõhususe ja isegi stiililised omadused.[16]

48. Niisiis saab arvutiprogrammi kaitse olla mõeldav üksnes siis, kui kõnealuste elementide valik ja korraldus annavad tunnistust autori loomingulisusest ja oskustest ning seega eristavad tema teost teiste omadest.[17]

49. Euroopa Kohus täpsustas 22. detsembri 2010. aasta otsuses kohtuasjas Bezpečnostní softwarová asociace,[18] et direktiiviga 91/250 tagatud kaitse ese on arvutiprogramm kõigis selle avaldumisvormides, mis võimaldavad seda reprodutseerida erinevates programmeerimiskeeltes, nagu lähtekood ja objektkood.[19] Euroopa Kohus otsustas ka, et arvutiprogrammi igasuguseid avaldumisvorme tuleb kaitsta siis, kui reprodutseerimine toob kaasa arvutiprogrammi enda reprodutseerimise, võimaldades nii arvutil oma funktsioone täita.[20]

50. Arvutiprogrammi kaitse ei piirdu seega kõnealuse programmi kirjalike elementide – st lähtekoodi ja objektkoodi – kaitsega, vaid laieneb kõikidele autori loomingulisust väljendavatele elementidele.

51. Selliselt määratletud raamistikus tuleb nüüd alljärgnevalt vaadelda küsimust, kas arvutiprogrammi funktsioone ja programmeerimiskeelt saab pidada programmi väljenduseks, misläbi need on kaitstud direktiivis 91/250 sätestatud kaitsega.

1. Arvutiprogrammi funktsioonide kaitse autoriõigusega

52. Arvutiprogrammi funktsioone võib määratleda kui võimalusi, mida arvutisüsteem pakub, või kui kõnealusele programmile iseloomulikke tegevusi. Teiste sõnadega: arvutiprogrammi funktsioon on teenus, mida kasutaja sellelt ootab.

53. Arvan, et arvutiprogrammi funktsioonid kui sellised ei saa olla kaitstud autoriõigusega direktiivi 91/250 artikli 1 lõike 1 alusel.

14 — Ettepanek: nõukogu direktiiv arvutiprogrammide õiguskaitse kohta (KOM(1988) 816 (lõplik), edaspidi „direktiivi ettepanek").

15 — Vt artikli 1 lõike 1 esimene lõik direktiivi ettepaneku teises osas „Erisätted".

16 — Vt direktiivi ettepaneku punkt 2.3.

17 — Vt direktiivi ettepaneku punkt 2.5.

18 — C-393/09 (EKL 2010, lk I-13971).

19 — Punkt 35.

20 — Punkt 38.

54. Vaadelgem konkreetset näidet. Juhul kui programmeerija otsustab luua arvutiprogrammi lennukipiletite broneerimiseks, sisaldab see tarkvara mitmesuguseid broneerimiseks vajalikke funktsioone. Arvutiprogramm peab suutma järjestikku leida kasutaja otsitava lennu, kontrollima vabade kohtade olemasolu, reserveerima istekoha, registreerima kasutaja andmed, arvestama internetimakse andmeid ning lõpuks väljastama kasutajale elektroonilise pileti.[21] Kõik need funktsioonid ehk tegevused teenivad üht täpset ja piiratud eesmärki. Selles mõttes sarnanevad nad ideele. Niisiis võib olla arvutiprogramme, millel on samad funktsioonid.

55. Seevastu on olemas väga palju võimalusi kõnealuste funktsioonide konkretiseerimiseks ning just neid võimalusi saab kaitsta autoriõigusega direktiivi 91/250 alusel. Nagu juba mainitud, väljenduvad loomingulisus, oskused ja leidlikkus selles, kuidas programm on välja töötatud, ehk selle kirjutamises. Programmeerija kasutab valemeid ja algoritme, mis iseenesest ei ole autoriõigusega kaitstud,[22] kuna neid võib võrrelda sõnadega, mida luuletaja või proosakirjanik kasutab kirjandusteoste loomiseks.[23] Kuid viis, kuidas need elemendid on korraldatud, näiteks arvutiprogrammi kirjutamise laad, kajastab tõenäoliselt programmi autori intellektuaalset loomingut ning võib seega olla kaitstud.

56. Minu arvates kinnitavad seda analüüsi ka direktiivi 91/250 ettevalmistavad materjalid. Direktiivi ettepanekus selgitab komisjon, et arvutiprogrammide autoriõigusega kaitsmise peamine eelis seisneb selles, et see hõlmab üksnes teose individuaalset väljendust ning jätab seega teistele autoritele vajaliku vabaduse luua sarnaseid või isegi samaseid programme, tingimusel, et nad esimest programmi ei kopeeri.[24] See aspekt on eriti oluline seetõttu, et algoritme, mida arvutiprogrammides kasutatakse, on küll palju, kuid mitte lõpmatu hulk.[25]

57. Kui nõustuda sellega, et teatava arvutiprogrammi üks funktsioon võib iseenesest olla kaitstud, siis võimaldaks see monopoliseerida ideid ning seega takistada tehnika progressi ja tööstuse arengut.

58. Lisaks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus minu arvates teada, kas lähtekoodi aspektide, mis on seotud arvutiprogrammi funktsioonidega, reprodutseerimine teise arvutiprogrammi lähtekoodis kujutab endast esimese programmi autori ainuõiguste rikkumist.

59. Leian, et nii nagu muude autoriõigusega kaitstud teoste puhul, võib ka teatava arvutiprogrammi funktsioonide väljendusest olulise osa reprodutseerimine kujutada endast autoriõiguse rikkumist.

60. Euroopa Kohus otsustas 16. juuli 2009. aasta otsuses kohtuasjas Infopaq International,[26] et teose erinevad osad jäävad direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a sätestatud kaitse alla tingimusel, et need sisaldavad teatavaid elemente, mis on selle teose autori enese intellektuaalne looming.[27] Kuna arvutiprogrammi tuleb pidada iseseisvaks kirjandusteoseks,[28] tuleb sama analüüsi kohaldada ka elementide suhtes, mis on arvutiprogrammi autori intellektuaalse loomingu väljendus.

61. Lisaks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas sellist analüüsi võivad mõjutada teises arvutiprogrammis reprodutseeritud arvutiprogrammi funktsioonide laad ja ulatus või funktsioonide reprodutseerimise üksikasjalikkuse tase.

62. Ma ei arva nii.

21 — Vt High Court of Justice'i (England & Wales) 30. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas Navitaire Inc. *vs.* EasyJet, (2004 EWHC 1725 [Ch], punktid 116 ja 117).

22 — Vt kõnealuse direktiivi põhjendus 14 ja artikli 1 lõige 2.

23 — Vt direktiivi ettepaneku punkt 2.4.

24 — Vt direktiivi ettepaneku punkt 3.7.

25 — *Idem.*

26 — C-5/08 (EKL 2009, lk I-6569).

27 — Punkt 39.

28 — Vt direktiivi 91/250 artikli 1 lõige 1. Vt ka direktiivi ettepaneku artikli 1 lõige 2.

63. Vaatleme uuesti lennukipiletite broneerimise arvutiprogrammi. Kõnealuse programmi struktuur paneb paika selle funktsioonid ning kirjeldab funktsioonide kombinatsiooni. Kõnealuse programmi eesmärk, st kasutajale lennukipileti hankimine, määrab ära selle kombinatsiooni. Tuleb kontrollida, kas lend on olemas, kui jah, siis mis kuupäeval ja mis kell, kas on veel vabu kohti jne. Olenemata funktsiooni olemusest ja ulatusest on see või ka mitme funktsiooni kogum minu arvates samastatav ideega ning seega ei saa need olla kaitstud autoriõigusega.

64. Leian ka, et seda analüüsi ei sea kahtluse alla arvutiprogrammi funktsioonide väljamõtlemisele pühendatud oskuste, otsuste ja töö laad ja ulatus.

65. Meenutagem, et direktiivi 91/250 artikli 1 lõikes 3 on sätestatud, et arvutiprogramm on kaitstud, kui see on algupärane selles mõttes, et tegemist on autori enda intellektuaalse loominguga. Samas sättes on täpsustatud, et kaitse kohaldamise otsuse tegemisel ei kohaldata muid kriteeriume.[29] Kõnealuse direktiivi põhjenduses 8 on eelkõige sätestatud, et kriteeriumid, mille põhjal otsustatakse, kas arvutiprogramm on algupärane töö, ei tohiks sisaldada programmi kvaliteetseid või esteetilisi omadusi hindavaid katseid.

66. Niisiis olen arvamusel, et määramaks kindlaks, kas arvutiprogrammile võib kohaldada õiguskaitset autoriõiguse alusel, ei tule arvesse võtta mitte kõnealuse programmi väljamõtlemisele pühendatud aega ja tööd ega selle autori oskusi, vaid selle kirjutamise originaalsuse taset.

67. Käesolevas kohtuasjas on siseriikliku kohtu ülesanne kontrollida, kas SAS-i komponentide funktsioone reprodutseerides reprodutseeris WPL WPS-is olulist osa nende komponentide elementidest, mis on kõnealuste komponentide autori intellektuaalse loomingu väljendus.

2. Programmeerimiskeele kaitse autoriõigusega

68. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib samuti teada, kas arvutiprogrammi programmeerimiskeel võib olla kaitstud autoriõigusega direktiivi 91/250 alusel.[30] WPL töötas WPS-i välja nii, et see tõlgendab ja täidab SAS keeles kirjutatud käske.

69. Nagu juba mainitud, kirjutatakse arvutiprogramm kõigepealt valmis lähtekoodina. Lähtekood pannakse kirja programmeerimiskeeles, mis toimib tõlgina kasutaja ja masina vahel. See võimaldab kasutajal kirjutada käske keeles, mida ta ise mõistab. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et SAS keel koosneb lausetest, avaldistest, suvanditest, vormingutest ja funktsioonidest, mida väljendatakse märkidega, st tähemärkide jadades, mida kasutatakse vastavalt teatavale reeglistikule. SAS keele üheks peamiseks märgiliigiks on nimi, näiteks LOGISTIC ja UNIVARIATE. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab ka, et SAS keeles on oma süntaks ja märksõnad.[31]

70. Patrick Roussel on väitnud, et „programmeerimiskeel kui selline sarnaneb teadustööga, teoreetilise konstruktsiooniga, mille eesmärk on teadmiste korraldamine, määratlemine ja edasiandmine selleks, et kirjutada tarkvara lähtekoode sõnastuses, mis on arusaadav inimesele ja lihtsalt teisendatav arvuti teostatavateks käskudeks. Programmeerimiskeel paneb paika konkreetsed kasutatavad meetodid ning lihtsustab arvuti lähteprogrammide väljendamist ja formaliseerimist. Eesmärk ei ole saada arvutilt konkreetset tulemust nagu programmi puhul, vaid määrata kindlaks teatava programmi n-ö sõnastuse reeglid, mis võimaldavad tulemuseni jõuda”.[32]

29 — Vt ka direktiivi ettepaneku artikli 1 lõige 3.

30 — Vt eelotsusetaotluse punktid 67–69.

31 — Vt eelotsusetaotluse punkt 11.

32 — Vt Roussel, P., „La maîtrise d'un langage de programmation s'acquiert par la pratique”, *Communication - Commerce électronique*, nr 4, aprill 2005, 15. artikkel.

71. Seega näib mulle, et programmeerimiskeel on funktsionaalne element, mis võimaldab anda masinale juhiseid. Nagu juba SAS keele puhul mainitud, koosneb programmeerimiskeel kõikidele tuntud ja igasuguse originaalsuseta sõnadest ja märkidest. Arvan, et programmeerimiskeelt tuleb pidada sarnaseks keelega, mida kasutab romaanikirjanik. Niisiis on tegemist vahendiga, mis võimaldab ennast väljendada ja mitte väljenduse endaga.

72. Seetõttu arvan, et programmeerimiskeelt kui sellist ei saa pidada arvutiprogrammi väljenduseks ning seega ei saa see olla kaitstud autoriõigusega direktiivi 91/250 alusel.

73. Minu arvates ei sea eelnevat analüüsi kahtluse alla asjaolu, et kõnealuse direktiivi põhjenduses 14 on märgitud loogika, algoritmide ja programmeerimiskeele aluseks olevad ideed ja põhimõtted ei ole kõnealuse direktiivi alusel kaitstud. SAS Institute nimelt leiab, et kui seda põhjendust teistpidi tõlgendada, nähtub sellest, et programmeerimiskeel ei jää tingimata arvutiprogrammide autoriõiguse kaitse alt välja.

74. Minu arvates selles põhjenduses tegelikult üksnes korratakse põhimõtet, et autoriõigusega on kaitstud ideede väljendus ja mitte ideed ise. Seega ei saa programmeerimiskeel kui selline olla kaitstud. Seevastu, võttes arvesse asjaolu, et teatava arvutiprogrammi lähtekood on kirjutatud programmeerimiskeeles, võib just see väljendus programmeerimiskeeles olla kaitstud direktiivi 91/250 artikli 1 alusel.

75. Eelnevat arvestades leian, et programmeerimiskeel kui selline ei kujuta endast arvutiprogrammi väljendusvormi, mis võiks olla kaitstud autoriõigusega kõnealuse sätte alusel.

76. Kõikidest eeltoodud kaalutlustest lähtudes leian, et direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et teatava arvutiprogrammi funktsioone ja programmeerimiskeelt kui selliseid ei kaitse autoriõigus. Siseriikliku kohtu ülesanne on kontrollida, kas funktsioone oma arvutiprogrammis reprodutseerides on kõnealuse programmi autor reprodutseerinud algsest programmist olulist osa, mis on selle autori intellektuaalse loomingu väljendus.

B. *Andmefailide vormingute kaitse direktiivi 91/250 artikli 1 lõike 2 alusel*

77. Eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas WPL on rikkunud autoriõigust, dešifreerides SAS-i andmefailide vormingut piisavalt, et olla võimeline kirjutama selles vormingus andmefaile lugevat ja kirjutavat lähtekoodi oma arvutiprogrammi.

78. See küsimus tähendab, et järjestikku tuleb analüüsida, kas andmefailide vorming kui loogiline liides [33] on arvutiprogrammi väljendus, mis võib olla kaitstud direktiivi 91/250 alusel ning kas seetõttu võib seda kõnealuse direktiivi artikli 6 alusel dekompileerida, et saavutada eri arvutiprogrammide elementide koostalitusvõime.

79. SAS Institute kirjeldab andmefailide vorminguid järgmiselt. SAS System talletab andmeid failidesse ning loeb neid sealt välja. Selleks kasutab süsteem teatavat hulka andmevorminguid, mille on välja töötanud SAS Institute. Neid vorminguid võib käsitleda tühjade blankettidena, mille SAS System peab täitma kliendi andmetega ning milles on ette nähtud konkreetsed kohad, kuhu tuleb kanda teatavad andmed, et süsteem saaks faili õigesti lugeda ja kirjutada. [34]

80. Selleks et tema programmil oleks juurdepääs kasutajate andmetele, mis on salvestatud SAS-i andmefailide vormingus, koostas WPL oma programmi nii, et see mõistab ja tõlgendab seda vormingut.

33 — Nii pooled kui ka eelotsusetaotluse esitanud kohus näivad nõustuvat, et SAS-i andmefailide vorming on loogiline liides.

34 — Vt SAS Institute'i kirjalike märkuste punkt 96.

81. Mulle näib, et direktiiv 91/250 ei välista liideste kaitset autoriõigusega. Selles piirdutakse üksnes põhjenduses 13 esitatud märkusega, et direktiivi kohase autoriõigusega ei ole kaitstud programmi elementide, sealhulgas selle liideste aluseks olevad ideed ja põhimõtted.

82. Olen nõus SAS Institute'i väitega, et SAS-i andmefailide vorming moodustab tema arvutiprogrammi lahutamatu osa. Lisaks on kõnealuse direktiivi põhjenduses 11 märgitud, et programmi osi, mis võimaldavad sellist vastastikust sidumist ja suhtlust tarkvara ja riistvara elementide vahel, nimetatakse tavaliselt liidesteks. Kuna liides – käesoleval juhul need programmiosad, mis loovad, kirjutavad ja loevad SAS-i andmefailide vormingut – kuulub lahutamatult programmi juurde, on see väljendatud kõnealuse programmi lähtekoodis. Järelikult juhul kui liidese väljendus moodustab arvutiprogrammi väljendusest olulise osa, võib see – nagu ma mainisin käesoleva ettepaneku punktides 59 ja 60 – olla kaitstud autoriõigusega direktiivi 91/250 alusel.

83. Nüüd tuleb analüüsida küsimust, kas WPL-il oli kõnealuse direktiivi artikli 6 alusel õigus tegeleda dekompileerimisega, et saavutada SAS Systemi ja WPS-i koostalitusvõime.

84. Liides tagab koostalitusvõime – st võime vastastikku teavet vahetada ning kasutada[35] – eri arvutiprogrammide elementide vahel.[36] Direktiivi 91/250 artikli 6 lõikes 1 on aga sätestatud, et teatavatel tingimustel arvutiprogrammi autoriõiguste omaniku luba ei nõuta, kui koodi reprodutseerimine ja selle vormi tõlkimine direktiivi artikli 4 punktide a ja b tähenduses on vältimatu, et saada teavet, mis on vajalik sõltumatult loodud programmi ja teiste programmide koostalitusvõime saavutamiseks. Seda nimetatakse dekompileerimiseks.

85. Direktiivi 91/250 artikli 6 lõige 1 kujutab endast erandit arvutiprogrammi autori ainuõigustest ning minu arvates tuleb seda tõlgendada kitsalt. Liidu seadusandja on sellega seoses sõnaselgelt täpsustanud kõnealuse direktiivi põhjendustes 21 ja 23, et dekompileerimine võib olla lubatud ainult väga piiritletud juhtudel ning seda ei tohi kasutada viisil, mis kahjustaks õigusevaldaja õigustatud huve või oleks vastuolus programmi tavapärase kasutamisega.

86. Dekompileerimine on näiteks lubatud juhul, kui seda teostab litsentsi omanik, kui koostalitusvõime saavutamiseks vajalikku teavet ei olnud litsentsi omanikule juba tehtud kergelt ja kiirelt kättesaadavaks ning kui selle puhul piirdutakse selliste algupärase programmi osadega, mis on koostalitusvõime saavutamiseks vajalikud.[37]

87. Minu arvates näitab selliste sõnade nagu „vältimatu" või ka „vajalik" kasutamine liidu seadusandja soovi teha dekompileerimisest erandlik tegevus. Leian, et litsentsi omanik peab tõendama, et koodi reprodutseerimine või selle vormi tõlkimine on absoluutselt vajalikud, et saavutada koostalitusvõime tema programmi elementidega.

88. Lõppkokkuvõttes olen arvamusel, et dekompileerimise tulemusel ei tohi litsentsi omanikul tekkida võimalust kopeerida arvutiprogrammi koodi oma programmi. Direktiivi 91/250 artikli 6 lõikes 1 on sätestatud, et seda võib kasutada eri arvutiprogrammide elementide vahelise *koostalitusvõime saavutamiseks vajaliku teabe saamiseks*.[38] Igatahes ei ole kõnealuse artikliga antud luba arvutiprogrammi koodi kopeerimiseks.

89. Igal juhul on siseriikliku kohtu ülesanne kontrollida, kas kõnealuse direktiivi artikli 6 lõike 1 punktides a–c sätestatud tingimused on täidetud.

35 — Vt direktiivi 91/250 põhjendus 12.

36 — Vt kõnealuse direktiivi põhjendus 11.

37 — Vt direktiivi 91/250 artikli 6 lõike 1 punktid a–c.

38 — Kohtujuristi kursiiv.

90. Eelnevaid kaalutlusi arvestades leian, et direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 ja artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et luba ei ole vaja, kui litsentsi omanik reprodutseerib teatavat koodi või tõlgib andmefailide vormingute koodi vormi selleks, et ta võiks oma arvutiprogrammi kirjutada selles vormingus faile lugevat ja kirjutavat lähtekoodi, tingimusel, et selline operatsioon on absoluutselt vältimatu eri programmide elementide koostalitusvõimeks vajaliku teabe saamiseks. Kõnealuse toimingu tulemusel ei tohi litsentsi omanikul tekkida võimalust kopeerida arvutiprogrammi koodi oma programmi ning seda peab kontrollima siseriiklik kohus.

C. *Direktiivi 91/250 artikli 5 lõike 3 ulatus*

91. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas direktiivi 91/250 artikli 5 lõikes 3 kasutatud väljend „programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingu[d], mille teostamise õigus [...] on [isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat]" hõlmab üksnes selliseid toiminguid, mille teostamise õigus on arvutiprogrammi kasutamise litsentsi omanikul kõnealuse litsentsi alusel, ja kas nimetatud toimingute teostamise eesmärk mõjutab kõnealuse litsentsi omaniku võimalust sellele erandile tugineda.

92. Kõnealuse sätte eesmärk on selge. Arvutiprogrammi funktsioneerimise jälgimise, uurimise ja katsetamise eesmärk on teha kindlaks programmi mis tahes elemendi aluseks olevad ideed ja põhimõtted. See säte täiendab kõnealuse direktiivi artikli 1 lõikes 2 sõnastatud põhimõtet, et arvutiprogrammi kõigi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted ei ole kaitstud autoriõigusega.

93. Arvan, et kõnealuse direktiivi artikli 5 lõike 3 kasulik mõju seisneb selles, et välditakse olukorda, kus teatava arvutiprogrammi õiguste valdaja kaitseb kaudselt lepingus sätestatud tingimustega programmi aluseks olevaid ideid ja põhimõtteid. Sellega seoses on direktiivi 91/250 artikli 9 lõike 1 teises lauses sätestatud, et kõik lepingutingimused, mis on vastuolus artikli 5 lõikega 3, on õigustühised.

94. Ehkki viimati nimetatud säte võimaldab isikul, kellel on selleks õigus, teha kindlaks programmi elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted, on see võimalus siiski piiratud.[39] Niisiis võib kõnealune isik jälgida, uurida ja katsetada programmi funktsioneerimist *selliste toimingute käigus, mille teostamise õigus tal on.*[40]

95. Arvan, et väljend „programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingu[d], mille teostamise õigus [...] on [isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat]" on seotud direktiivi 91/250 artikli 4 punktide a ja b ja artikli 5 lõike 1 alusel lubatud toimingutega. Õigusevaldaja ainuõigused hõlmavad õigust teostada või keelata teatavaid toiminguid.[41] Õigusevaldaja määrab kõnealused toimingud väljastatavas litsentsis kindlaks ainuisikuliselt. Näiteks võib ta lubada oma arvutiprogrammi reprodutseerimist, aga mitte selle tõlkimist või kohandamist.

96. Lisaks ei ole kõnealuse direktiivi artikli 5 lõike 1 alusel konkreetsete lepingutingimuste puudumisel vaja õigusevaldaja luba teatavateks toiminguteks, kui need toimingud on vajalikud selleks, et arvutiprogrammi õiguspäraselt omandanud isik saaks seda vastavalt tema otstarbele kasutada, kaasa arvatud selle vigade parandamiseks. Liidu seadusandja on direktiivi 91/250 põhjenduses 17 täpsustanud, et selliseks kasutamiseks vajalikku laadimist ja käivitamist ei või lepinguga keelata.

39 — Vt ka direktiivi 91/250 põhjendus 18.

40 — Kohtujuristi kursiiv.

41 — Kõnealuse direktiivi artikli 4 punktid a ja b.

97. Neid asjaolusid arvestades leian, et väljend „programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingu[d], mille teostamise õigus [...] on [isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat]" on seotud nii toimingutega, milleks kõnealune isik on saanud loa õigusevaldajalt, kui ka programmi otstarbekohaseks kasutamiseks vajalikke laadimise ja käivitamise toimingutega.

98. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib veel, kas arvutiprogrammi funktsioneerimise jälgimise, uurimise või katsetamise eesmärgid[42] mõjutavad võimalust tugineda direktiivi 91/250 artikli 5 lõikes 3 sätestatud erandile.

99. Nagu juba mainitud, on kõnealuse sätte eesmärk võimaldada määrata kindlaks arvutiprogrammi mis tahes elementide aluseks olevad ideed ja põhimõtted, ilma et sellega kaasneks programmi autori ainuõiguste rikkumine.

100. Minu arvates nähtub nii kõnealuse sätte sõnastusest kui ka ülesehitusest, et see ei tohi võimaldada isikule, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat, juurdepääsu autoriõigusega kaitstud teabele, näiteks lähte- või objektkoodile.

101. Seetõttu olen kõikidest eespool toodud kaalutlustest lähtudes arvamusel, et direktiivi 91/250 artikli 5 lõiget 3 koostoimes artikli 4 punktide a ja b ja artikli 5 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et väljend „[arvuti]programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingu[d], mille teostamise õigus […] on [isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat]" tähistab toiminguid, milleks kõnealune isik on saanud õigusevaldajalt loa, ning programmi otstarbekohaseks kasutamiseks vajalikke laadimise ja käivitamise toiminguid. Kõnealuse sätte kohaselt teostatud programmi töötamise jälgimine, uurimine või katsetamine ei tohi võimaldada arvutiprogrammi koopia kasutamise õigust omavale isikule juurdepääsu autoriõigusega kaitstud teabele, näiteks lähte- ja objektkoodile.

D. *Arvutiprogrammi käsiraamatu kaitse direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a alusel*

102. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma küsimustega sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammis või käsiraamatus teatavate teise arvutiprogrammi käsiraamatus kirjeldatud aspektide reprodutseerimine kujutab endast viimati nimetatud käsiraamatu autoriõiguse rikkumist.

103. SAS-i käsiraamatud on tehnilised teosed, mis dokumenteerivad ammendavalt iga SAS-i komponendi iga osa funktsioone, vajalikke sisendeid ja vajaduse korral eeldatavaid väljundeid. Nende eesmärk on praktiline: anda kasutajatele hulgaliselt teavet SAS Systemi välise toimimise kohta. Need ei sisalda teavet SAS Systemi sisemise toimimise kohta.

104. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et iga SAS-i käsiraamat on originaalteos, mis on kaitstud autoriõigusega direktiivi 2001/29 alusel.

105. Kõnealuse direktiivi artikli 2 punktis a on autorile ette nähtud ainuõigus lubada või keelata oma teoste reprodutseerimist „mis tahes viisil või vormis". Asjaolu, et väidetav autoriõiguse rikkumine puudutab ka käsiraamatute reprodutseerimist teises vormis teose – näiteks arvutiprogrammi – loomise eesmärgil, ei tähenda minu arvates, et nimetatud reprodutseerimine ei kuulu kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse.

42 — Need eesmärgid on loetletud seitsmenda eelotsuse küsimuse punktides a–g.

106. Eespool viidatud kohtuotsuses Infopaq International oli Euroopa Kohtul juba võimalus võtta seisukoht direktiivi 2001/29 artiklis 2 sätestatud kaitse ulatuse kohta. Euroopa Kohus otsustas, et vastavalt kõnealuse direktiivi põhjendusele 21 on reprodutseerimisõigusega hõlmatud toimingute ulatus lai. Nimetatud toimingute laia defineerimise nõue on sätestatud ka selle direktiivi artikli 2 sõnastuses, kus kasutatakse väljendeid „otsene või kaudne", „ajutine või alaline" ja „mis tahes viisil või vormis".[43]

107. Järelikult peab direktiivi 2001/29 artikliga 2 ette nähtud kaitsel olema minu arvates selline ulatus, mis hõlmab nii teatavate aspektide reprodutseerimist teise arvutiprogrammi käsiraamatus kui ka arvutiprogrammis endas.

108. Nüüd tuleb tegeleda küsimusega, kas teatavate SAS-i käsiraamatutes sisalduvate aspektide kordamisega WPS-i käsiraamatus ja WPS-is rikkus WPL autoriõigust, mis SAS Institute'il nende käsiraamatute suhtes on.

109. Nagu ma juba mainisin käesoleva ettepaneku punktis 43, lähtutakse autoriõiguse puhul põhimõttest, mille kohaselt laieneb autoriõiguse kaitse väljendustele ja mitte aga ideedele, menetlustele, töömeetoditele või matemaatilistele mõistetele kui sellistele.

110. Käesolevas kohtuasjas märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et WPL võttis SAS-i käsiraamatutest üle eelkõige märksõnad, süntaksi, konkreetsed käsud ja käskude kombinatsioonid, suvandid, vaikevalikud ning iteratsioonid, et reprodutseerida neid oma programmis ja WPS-i käsiraamatus.

111. Arvan, et need elemendid iseenesest ei ole autoriõigusega kaitstud.

112. Programmeerimiskeele kohta mainisin juba käesoleva ettepaneku punktides 69 ja 70, et see koosneb sõnadest ja tähemärkidest, ning et sellel on oma süntaksireeglid ning selles kasutatakse oma märksõnu.

113. Iga käsu puhul ette nähtud võimalused kujutavad endast võimalikke tulemusi, mida selle käsu täitmine võib anda. Nende tulemuste põhjal saab kontrollida käsult oodatava käitumise üksikasju. Selleks tuleb üksnes lisada käsu nimetuse taha sõnu.

114. Vaikeväärtused, mida rakendatakse juhul, kui kasutaja ei ole konkreetset käsku või suvandit täpsustanud, võimaldavad SAS Systemil lubada jätta teatavatel juhtudel välja käskude nimetused, suvandid või andmete nimetused ja kasutada nende asemel vaikeväärtusi.

115. Mis puutub statistiliste toimingute valikusse, siis nähtub WPL-i esitatud märkustest, et statistiliste toimingute teostamise käivitab käskude kirjutamine SAS-i keeles. SAS-i käsiraamatutes on kirjeldatud kõiki statistilisi toiminguid, mis on lisatud SAS Systemi järjestikustesse uutesse versioonidesse. WPS pakub sama statistiliste toimingute valikut kasutajatele, kes kirjutavad rakendusprogramme SAS keeles. WPS omalt poolt neid statistilisi toiminguid enam ei kirjelda, vaid ainult täidab neid.

116. WPL väidab veel, et SAS-i käsiraamatutes esitatud matemaatilised valemid kirjeldavad väljundeid, mis arvutatakse sisendite alusel. Tegemist ei ole arvutuste tegemiseks vajaliku programmikoodiga. Matemaatilist valemit nimelt võib rakendada mitut moodi. WPL-i programmeerijad on kirjutanud lähtekoodi, mis suudab teha matemaatiliste valemitega kirjeldatud arvutusi.

117. Lõpuks sisaldab SAS System konkreetset statistilist toimingut, mis lõpeb kaheksa iteratsiooniga. Kuna see väärtus mõjutab WPL väitel lõpptulemust, lõid programmeerijad pärast SAS-i käsiraamatutega tutvumist lähtekoodi, mis on samuti võimeline teostama kaheksa iteratsiooni.

43 — Punktid 41 ja 42.

118. Kõikidest neist kaalutlustest nähtub, et need eri elemendid vastavad minu arvates ideedele, menetlustele, töömeetoditele või matemaatilistele mõistetele. Niisiis ei kuulu need sellistena direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a ette nähtud autoriõiguse kaitse alla.

119. Seevastu nende ideede, menetluste, töömeetodite või matemaatiliste mõistete väljendused võivad olla nimetatud sätte alusel kaitstud, kui need on originaalsed.

120. Alles selliste elementide valik, kasutus ja kombineerimine võimaldab autoril väljendada oma loomingulist meelelaadi algupäraselt ja aitab tal jõuda tulemuseni, mis kujutab endast intellektuaalset loomingut.[44]

121. Igal juhul on siseriikliku kohtu ülesanne kontrollida, kas see on nii käesolevas kohtuasjas.

122. Eelnevat arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammis või käsiraamatus teatavate teise arvutiprogrammi käsiraamatus kirjeldatud aspektide reprodutseerimine võib endast kujutada viimati nimetatud käsiraamatu autoriõiguse rikkumist, juhul kui – ning seda peab kontrollima siseriiklik kohus – selliselt reprodutseeritud aspektid on käsiraamatu autori intellektuaalse loomingu väljendus.

V. Ettepanek

123. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division'i esitatud küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 14. mai 1991. aasta direktiivi 91/250/EMÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammi funktsioone ja programmeerimiskeelt kui selliseid ei kaitse autoriõigus. Siseriikliku kohtu ülesanne on kontrollida, kas funktsioone oma arvutiprogrammis reprodutseerides on kõnealuse programmi autor reprodutseerinud algsest programmist olulist osa, mis on selle autori intellektuaalse loomingu väljendus.

2. Direktiivi 91/250 artikli 1 lõiget 2 ja artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et luba ei ole vaja, kui litsentsi omanik reprodutseerib teatavat koodi või tõlgib andmefailide vormingute koodi vormi selleks, et ta võiks oma arvutiprogrammi kirjutada selles vormingus faile lugevat ja kirjutavat lähtekoodi, tingimusel, et selline operatsioon on absoluutselt vältimatu eri programmide elementide koostalitusvõimeks vajaliku teabe saamiseks. Kõnealuse toimingu tulemusel ei tohi litsentsi omanikul tekkida võimalust kopeerida arvutiprogrammi koodi oma programmi ning seda peab kontrollima siseriiklik kohus.

3. Direktiivi 91/250 artikli 5 lõiget 3 koostoimes kõnealuse direktiivi artikli 4 punktide a ja b ja artikli 5 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et väljend „[arvuti]programmi laadimise, kuvamise, käivitamise, edastamise või salvestamise toimingu[d], mille teostamise õigus […] on [isikul, kellel on õigus kasutada arvutiprogrammi koopiat]" tähistab toiminguid, milleks kõnealune isik on saanud õiguse omanikult loa ning programmi otstarbekohaseks kasutamiseks vajalikke laadimise ja käivitamise toiminguid. Kõnealuse sätte kohaselt teostatud programmi töötamise jälgimine, uurimine või katsetamine ei tohi võimaldada arvutiprogrammi koopia kasutamise õigust omavale isikule juurdepääsu autoriõigusega kaitstud teabele, näiteks lähte- ja objektkoodile.

4. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 2 punkti a tuleb tõlgendada nii, et arvutiprogrammis või käsiraamatus teatavate teise arvutiprogrammi käsiraamatus

44 — Vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Infopaq International (punkt 45).

kirjeldatud aspektide reprodutseerimine võib endast kujutada viimati nimetatud käsiraamatu autoriõiguse rikkumist, juhul kui – ning seda peab kontrollima siseriiklik kohus – selliselt reprodutseeritud aspektid on nende autori intellektuaalse loomingu väljendus.